

En kort historia om vår Marinstuga på Kulbacken

När jag började som sekreterare i Flottans Män i Västervik, så hittade jag en historia om vår Marinstuga. Jag vet inte vem som skrivit den, från vilket årtal eller om det fattas något, men här återger jag den historia som jag hittat.

Marinstugan i vinterklädnad. Privat foto Bo Nord.

Del 1

Välkomna till Marinstugan, eller Ladugårdsstugan som det står i fastighetsböckerna. Namnet Kuskstugan har också förekommit. Viken här utanför hette Ladugårdsviken, redan på en karta från 1646. Vattenståndet då, för 350 år sedan var c:a 70 cm högre än i dag och vid högvatten ca 1,5 m högre.

Det här huset tros vara från första delen av 1800-talet, men torpet som sådant har legat här i långa tider och från början ingått i Stegeholms domäner.

Här, och i slutningen ner mot där Tändsticksfabriken, låg nämligen slottets ladugård, dvs ekonomibyggnader, stallar, fähus och även en del personalbostäder.

Torpet var ett av många som skulle sköta åkerbruk och ängar, först åt kronan och senare åt grevarna av Västervik – ätterna Sture 1561-1610 och Köningsmark 1651-1682. Torparen hade förutom sitt jordbruk, även fisket i Kålgårdsviken och i strömmen alldeles vid uppgången till Kulbacken.

Exempelvis, bodde här 1820 torparen Jakob Hammarberg, som dog samma år endast 54 år gammal, med hustru, 7 barn, en fosterson samt en dräng, som för övrigt hette Carl Almgren, alltså totalt 11 personer. Idag kan man undra i vilket hörn Kalle fick sova? Stugan måste då, som nu, ha varit större invändigt än utanpå.

Den siste brukaren var arrendatorn av Totviken, Oscar Pettersson, fram till 1857 då kapten Landström köpte marken för att bygga ett varv; men det "blidde" en tändsticksfabrik. I Ladugårdsstugan bodde arbetare vid fabriken, så sent som till slutet av 1940-talet den fd "finkusken" Karlsson vid Tändsticksfabriken.

1982 köpte Västerviks kommun marken och för några år sedan blev vi, Flottans Män i Västervik, arrendatorer av Ladugårdsstugan. Våra dagsverken är inte alltför hårda.

Det var annat förr t.ex. på 1600-talets början då de som då arrenderade låg i fejd med makthavarna i Westerwik.

Del 2 (som hänger ihop med del 1)

Kamrater i Flottans Män.

Där borta i 230 graders bäring har borgen, slottet Stegeholm legat ända sedan

1360-talet. Här, på Norrlandet i Lofta socken, och hit räknas också området där Tändsticksfabriken kom att finnas 500 år senare, här låg slottets ladugård. Här fanns bodar och skjul, källare, karpdammar och stall m m.

Slottets historia är också Kulbackens historia. De som bodde här, var underställda Stegeholm, som ägdes av kronan, utom under ca 90 år på 1500- och 1600-talen. Då var stora delar av Tjust grevlig förläning då Sture respektive Köningsmark var grevar av Westerwik.

1548 gav Gustav Vasa order om att ett Flottans varv skulle anläggas "invid Stegeholm". Året före hade han skickat ner några flottans män, tillika timmermän, för att kolla läget.

125 år senare kom dansken för fjärde gången genom århundradenas lopp - förhoppningsvis den sista - att förstörde staden Westerwik, slottet och varvet. Det var i augusti/september 1677. Bland annat tog de iland fartygskanoner i Totviken (idag Grantorpsviken), släpade upp dem hit på Kulbacken och sköt slottet i ruiner. Flottans lilla fartyg " Mjöhunden" låg vid kajen i stan, men hennes små 3-pundare fungerade inte, varför de kastades överbord. Det var på kvällen 1 september.

Grevskapet Köningsmark drogs in 1681 och sedan den tiden har Ladugårdsstugan varit ett kronatorp under Stuverum-Stegeholm. Namnet nämnes i "Sivers Västerviks historia 1758". Här får man också en klar bild av vägen härifrån och in till Västervik; Norrlandet förenas med staden igenom " the öfwer strömmarne och grunde watnet dragne broar och spänger "(=spångar).

Hur gammal denna stuga är, vet man inte säkert men den fanns nog 1812, då torparen Jacob Hammarström - född 1763 i Loftahammar och hans hustru Lena Jönsdotter brukade och bebodde Ladugårdsstugan tillsammans med 7 barn, en fosterson och en dräng, Carl Almgren. Sonen Jonas Petter gick till sjöss 1815. Torpet hade ett notvarp i Kålgårdsviken och disponerade strömfisket, som låg vid upp-gången till Kulbacken.

1855 brukades torpets jord av Oscar Pettersson i Totviken och 1857 köptes området av kapten G Landström, som först tänkte sig ett varv, men det blev en tändsticks-fabrik.

Vårt hus beboddes av arbetare och på 1890-talet bodde här Tändsticksfabrikens finkusk - ja han körde också asptimmer - och han svor många gånger på plankorna i broarna och spängerna (spångarna) mellan Kulbacken och Stegeholm. Här i huset föddes kuskens son, Vinhard Carlsson, stickhackare, som dog förra året 93 år gammal. (*Efterforskning har visat att Vinhard Carlsson dog 1989, så dokumentet borde alltså vara nedtecknat 1990.*)

Efter att kusken Carlsson hade dött på 40-talet, har huset stått tomt så när på något år då Tändsticksfabriken hyrde ut till någon Visklubb.

1982 köpte Västervik kommun hela området. Huset flyttades några meter, det låg tidigare längs vägen (huset låg alltså "i vägen för vägen" som skulle anläggas – nuvarande Tändsticksvägen), här fanns inte någon väg på Hammarbergs tid. Hans fähus och några bodar låg då i slutningen ner mot Ladugårdsviken. Hos vår granne, Kulbackens muséum, finns en tavla av Gottfrid Kallstenius, som visar utsikten härifrån.

Den här ladugården hade alltså att betjäna ett slott med ett flottans varv.

Många berömda skepp byggdes här åt Gustav Vasa och Erik XIV, några med namnet "Westerwiek".

Avslutningsvis en tidsbild från gamla tider, från en dynamisk period i varvets historia: Året är 1618, Stegeholm låg utbränt sedan 1612. Kronan/flottan utarrenderade det tillsammans med slottets hela anläggning, varv och gårdar till två holländska köpmän, Christian Welshuisen och Pariden van Hoorn mot att de åtog sig att bygga fyra örlogsfartyg och 3 espingar. De fick som betalning länsdelens hela skatteuppbörd. Ingen dålig deal! Under de följande åren utvidgades verksamheten än mer. De skaffade kontor i Stockholm och hade här i Västervik sin bokhållare, Joris Jochimson Picht, att sköta ruljangsen, vilket han gjorde på ett ganska hårdhänt sätt.

Det var naturligtvis bäddat för bråk med de andra makthavarna i staden, som hade hand om bland annat tulluppbörden. Några av varvets flottans män åkte snart fast då de för Pichts räkning en mörk natt rodde in smuggelgods till lagret i slottets källare. En annan gång fick Picht en stämning på halsen för att han hade två hustrur. Han lär ha sagt: "Jävla efterblivet land jag kommit till".

En av Västerviks två borgmästare, Jon Bosson som hade ett ryttarförflutet, brukade då han blev full – vilket hände ganska ofta, beväpna sig med två ryttarpistoler, befallde att bli uppsatt få sin häst (och bli framledd till Pichts hus), lät stärkande öl bäras fram till sig, under det att hans fiolspelare gnällde och gnall.

PANG !! " Kom ut här du jude - du papist - du calvinist och vederdare (?) PANG
!!!! "Sådant wil ick den Heren skenken, komm heraus".

Welshuisen säger i inlagen till Göta hovrätt: " Vill hellre bo bland vilddjur än bland sådana oregerliga borgmästare".

Picht dömdes senare att böta rekordstor summa för att han egenmäktigt låtit hugga ner 1.000 ekar här på Norrlandet. Han stack och rymde landet med sina rikedomar...

Visst måste det ha pratats mycket om detta inte bara bland flottans män och här i Ladugårdsstugan och vilken kontrast mot hur dagens makthavare behandlar dagens Flottans Män. Och visst skall vi sköta oss och inte hugga ner några ekar!!

Avskrivet av en medlem i Flottans Män, Västervik